

Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025 – asiantuntijoiden tulevaisuusnäkemyksiä

Katariina Warpenius

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Katariina Warpenius
Marja Holmila
Thomas Karlsson
Jussi Ranta

Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025 – ennakointitutkimus

RAPORTTI

5 | 2015

Ehkäisevä päihdetyö Suomessa 2025 - ennakointitutkimus. THL Raportteja 5/2015

Julkaisun verkko-osoite on:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-444-1>

EPT 2025 -ennakointitutkimus

- Kartoittaa asiantuntijoiden käsityksiä ehkäisevän päihdetyön tulevaisuudentilasta Suomessa:
 - Millaisia ovat päihteiden käyttötrendit, ehkäisevän päihdetyön painopisteet, menetelmät, organisaatio ja arvopohja tulevaisuudessa?
- Delfoi-menetelmä on asiantuntijanäkemyksen tutkimustapa:
 - Asiantuntijapaneeli arvioi, miltä tarkasteltava ilmiö näyttää tietyn ajanjakson kuluttua ja millaisiin kysymyksiin nykyhetkessä olisi tärkeää paneutua tulevaisuuden ennakoimiseksi
 - (Kuusi 1999; Linstone & Turoff 2002/1975, 3; Rubin 2012, 8)
- Tarkoituksena on herättää keskustelua ja tuoda esiin konsensuskohtia mutta myös ristiriitoja ja jännitteitä– ei ennustaa tarkasti tulevaa

Delfoi-menetelmän periaatteet EPT 2025 -paneelissa

- Delfoi-menetelmän verkkoversio, eDelfoi
- 50 käytännön asiantuntijaa eri hallinnon tasoilta ja sektoreilta
- Panelistit ottivat nimettöminä kantaa oman tietämyksensä ja kokemuksensa pohjalta – ohittaa hierarkiat ja taustaorganisaation
- 3 kierrosta ja palautekierros (4.11.2013–6.6.2014): panelistien esittämät argumentit ja perustelut kehittyivät ja kasautuivat tutkimusprosessin aikana
- Strukturoituja kysymyksiä ja avovastauksia: tässä esityksessä käytetty suhdelukuja (rikkaampi tulosten kuvaus raportissa)

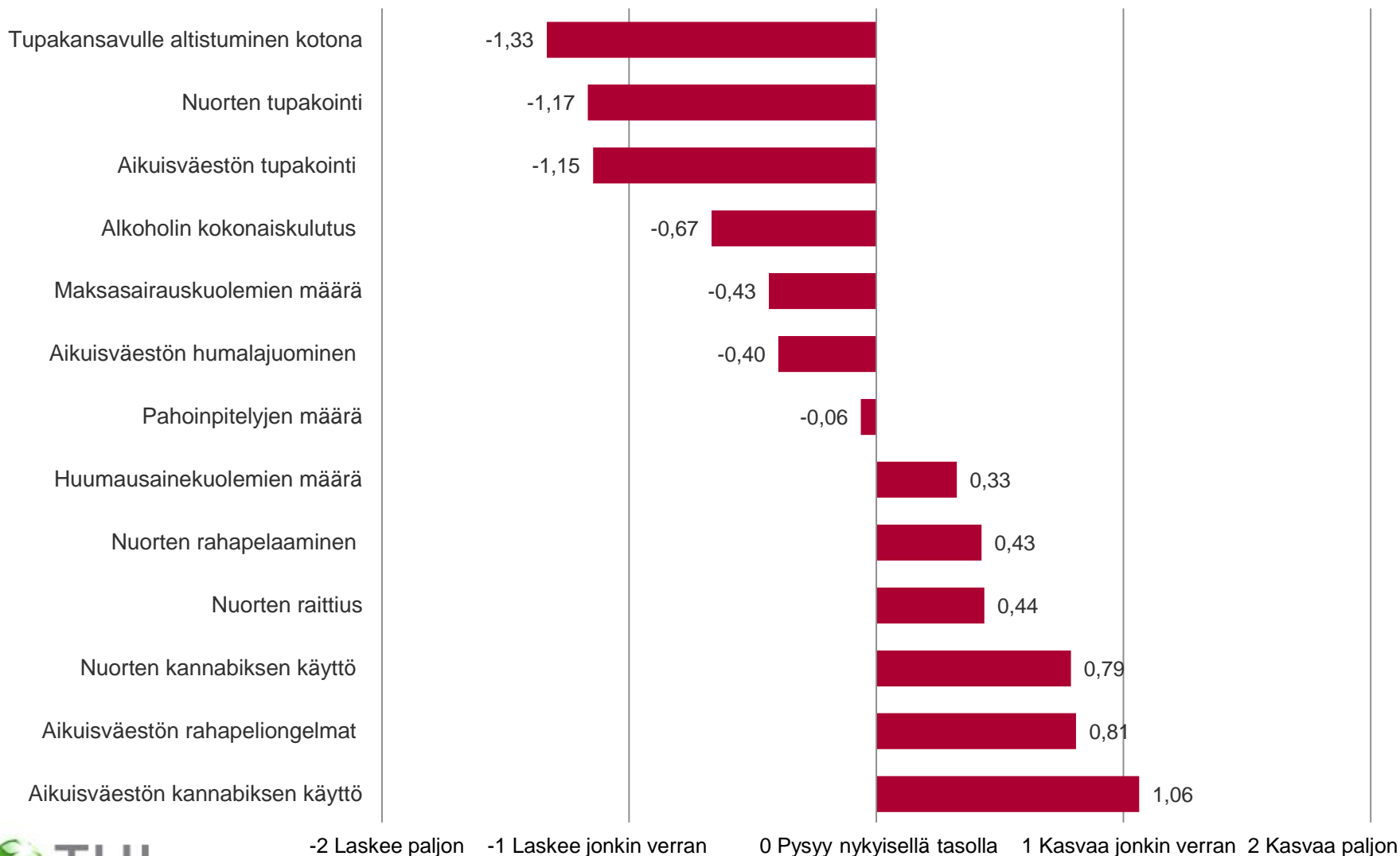
Panelistien edustamat tahot

	Kansallinen taso (n = 14)	Alueellinen taso (n = 12)	Paikallinen taso (n = 24)
Julkinen sektori (kunnat, aluehallinto, hankkeet, STM, THL) (n = 38)	8	Aluehallintovirastot, 6 Hankkeet/ osaamiskeskukset, 2	Kunnallinen toimialajohto, 4 Ehkäisevän päihdetyön koordinaattorit, 13 Ehkäisevää päihdetyötä toteuttavat ammattilaiset, 3 Poliisi, 2
Ehkäisevää päihdetyötä tekevät järjestöt (n = 9)	3	4	2
Elinkeinoelämää edustavat järjestöt (n = 3)	3		

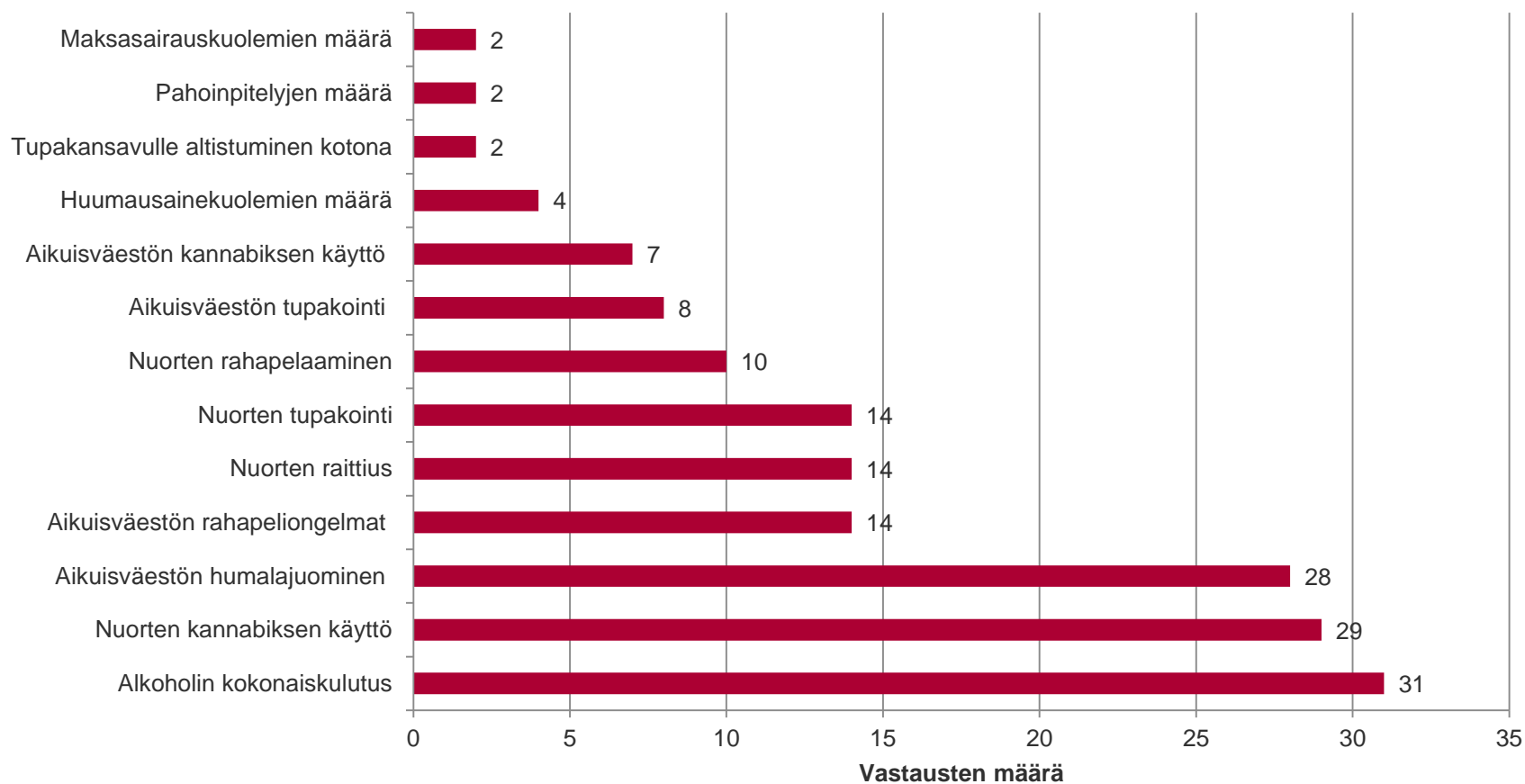
Panelistien taustatietoja

Taustamuuttuja		Vastaajien lukumäärä
		% (n)
Sukupuoli	Miehet	30 (15)
	Naiset	70 (35)
Ikä	25–44	46 (23)
	45–64	52 (26)
	65–	2 (1)
Koulutusaste	Ylempi perusaste	2 (1)
	Keskiaste	16 (8)
	Alin korkea-aste	10 (5)
	Alempi korkeakouluaste	16 (8)
	Ylempi korkeakouluaste	54 (27)
	Tutkijakoulutusaste	2 (1)
	Yhteensä	100 (50)

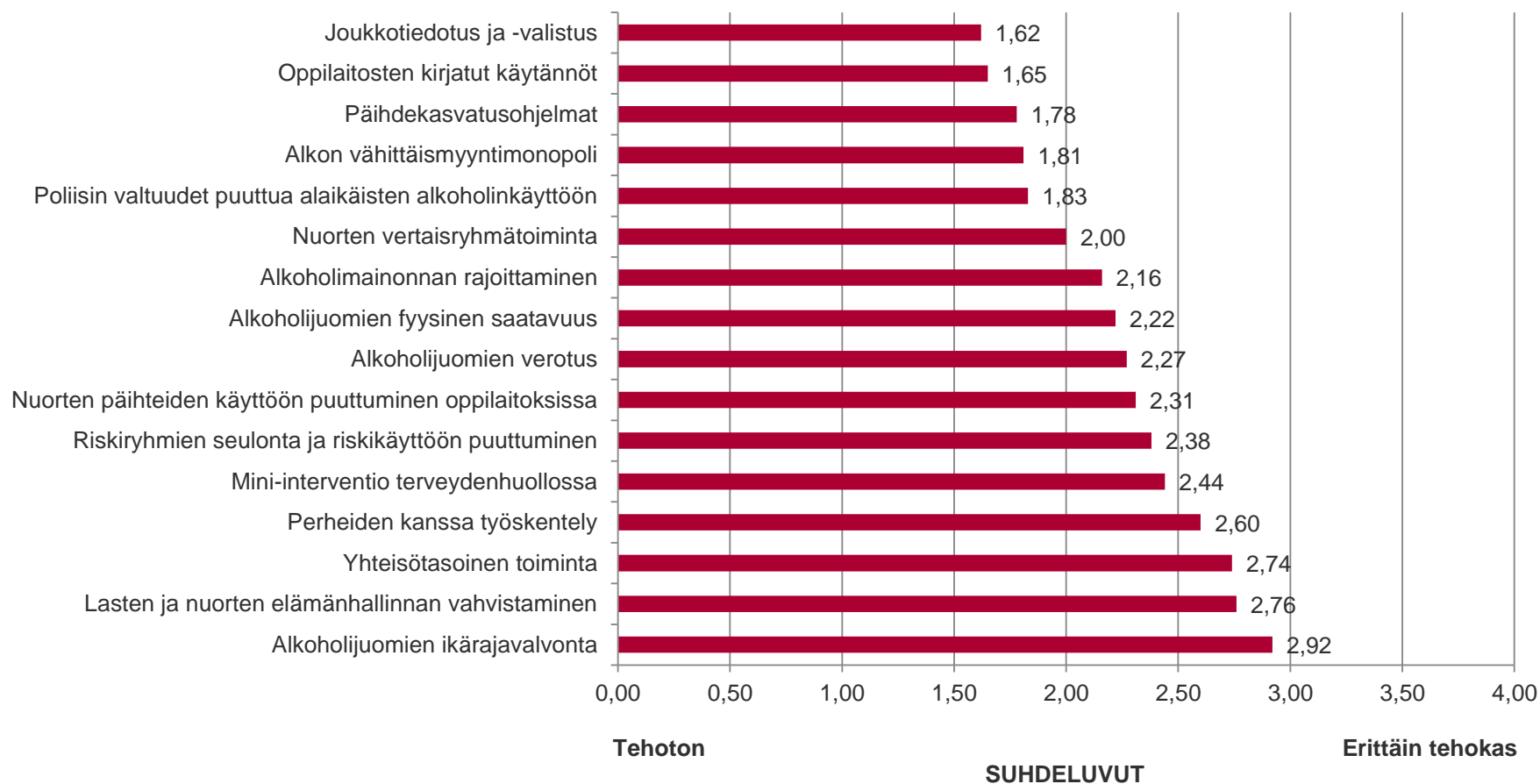
Panelistien arviot indikaattoreiden muutoksista vuoteen 2025 mennessä

Panelistien arviot ehkäisevän päihdetyön painopisteistä vuonna 2025

Panelistien arviot menetelmien ja alkoholipolitiikkatoimien tehokkuudesta vuonna 2025

Panelistien arviot menetelmien ja alkoholipolitiikkatoimien tehokkuudesta vuonna 2025

TOIMET	TEHOKKUUSPISTEET
Tehokkaimpia	
Lähiyhteisön nuorisotoimet	2,60–2,92
• Ikärajavallonta, yleinen nuorten elämönhallinnan vahvistaminen, yhteisöjen ja perheiden kautta vaikuttaminen	
Keskivertoja	
Yksilötasoinen puuttuminen (riski)käyttöön	2,31–2,44
• Mini-interventio terveydenhuollossa, riskiryhmien seulonta ja riskikäyttöön puuttuminen, nuorten päihteiden käyttöön puuttuminen oppilaitoksissa	
Yleisehkäisevät kontrolli- ja politiikkatoimet	1,81–2,27
• Alkoholijuomien hinta- ja saatavuuspolitiikkatoimet, alkoholimainonnan rajoittaminen, Alkon vähittäismyyntimonopoli	
Nuorten alkoholinkäytön poliisikontrolli ja vertaisryhmätoiminta	1,83–2,00
Tehottomimpia	
Päihdevalistus- ja kasvatustoimet	1,62–1,78
• Päihdekasvatusohjelmat, oppilaitosten kirjatut käytännöt, joukkotiedotus ja -valistus	

Kuntien toiminnan myönteiset mahdollisuudet

Suhdeluvut (todennäköisyys/toivottavuus): mitä suurempi luku, sitä todennäköisempi tai toivottavampi ilmiö

- Todennäköisiä myönteisiä tulevaisuuskuvia:

Kunnat ovat yhdistäneet ehkäisevän päihdetyön osaksi yleistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä (0,89/0,77)

Moniammatillisten työryhmien merkitys kuntien ehkäisevässä päihdetyössä on nykyistä suurempi (0,83/0,94)

- Toivottavaa mutta epävarmaa:

Kunnat toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä jatkuvana toimintana, ja määrääaikaisten projektien merkitys vähenee (0,43/0,82)

Kuntien toiminnan uhkakuvat ja ristiriidat

(suhdeluvut: tod/toiv)

- Epävarmoja uhkia:

Kunnat leikkaavat huomattavasti ehkäisevän päihdetyön rahoitusta (0,54/0,02)

Kunnissa ei enää ole ehkäisevän päihdetyön ammattilaisia ja/tai koordinaattoreita (0,52/0,23)

- Epävarma ristiriita:

Kunnat suunnittelevat, toteuttavat ja seuraavat ehkäisevän päihdetyön toimia nykyistä itsenäisemmin (0,49/0,41) (ept:n erityispiirteet uhattuna?)

Osaaminen, ohjaus & rahoitus

(suhdeluvut: tod/toiv)

- Todennäköisiä myönteisiä mahdollisuuksia:

Ehkäisevän päihdetyön tietopohja ja osaaminen ovat nykyistä vahvempia (0,82/0,98)

Ehkäisevän päihdetyön toimet suunnitellaan ja toteutetaan kansallisina ohjelmina (0,65/0,78)(tasa-arvo & erityisluonne)

- Epävarmaa mutta toivottavaa:

Valtio rahoittaa nykyistä enemmän kuntien ehkäisevää päihdetyötä (0,37/0,89)

Erillinen ehkäisevää päihdetyötä koskeva laki ohjaa päihdehaittojen ehkäisytoimia (0,54/0,85)

Valtion aluehallinto ohjaa ja koordinoi kuntien ehkäisevää päihdetyötä nykyistä tiiviimmin (0,49/0,82)

Vastuunjaot ja yhteistyö

(suhdeluvut: tod/toiv)

- Todennäköinen myönteinen mahdollisuus:
Päihde- ja rahapelihaittojen ehkäisytoimet on integroitu yhdeksi kokonaisuudeksi (0,72/0,73)
- Todennäköinen mutta ristiriitainen asia:
Järjestöt vastaavat päihdehaittojen ehkäisystä nykyistä enemmän (0,76/0,41)
- Epävarma mutta lievää toiveikkuutta herättävä ilmiö:
Elinkeinoelämä on nykyistä vaikuttavampi toimija ehkäisevässä päihdetyössä (0,61/0,65) (mm. omavalvonta)

Vastuunjaot ja arvoilmapiiri

(suhdeluvut: tod/toiv)

- Epävarmoja uhkia:

Julkisen vallan rooli on nykyistä vähäisempi ehkäisevässä päihdetyössä (0,48/0,30)

Päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen ehkäisy ja hoito ovat nykyistä enemmän yksilöiden omalla vastuulla (0,57/0,18)

- Toivottavaa mutta epävarmaa:

Suomalaiset arvostavat ehkäisevää päihdetyötä nykyistä enemmän (0,60/0,94) (tietopohjan vahvistaminen)

Esityksen tiivistelmä: mitä opimme asiantuntijoilta?

- Alkoholi pääpaihde ja keskeinen ept:n painopiste - koko väestössä
- Nuorten päihde-ehkäisyssä kannabiksen käyttö eniten huomiota kaipaava uusi alue
- Tupakka ”jo voitettu taistelu” ja rahapelit ”vielä piilevä addiktio”

=> Sosioekonominen polarisaatio ja haittojen kasautuminen suuri huoli

Esityksen tiivistelmä: mitä opimme asiantuntijoilta?

- Kaikki toimet ovat tarpeellisia ml valistus/viestintä
- Nuorten lähiyhteisössä tehtävät toimet kannatettavimpia, mutta yksipuolinen keskittyminen nuoriin on ristiriitaista
- Kuntien vaikutusvalta alkoholioloihin arvokasta tulevaisuudessa
- Yleisehkäisevien politiikkatoimien rinnalle tarvitaan enenevässä määrin tilannekohtaista riskiehkäisyä ja räätälöityjä yhteisömenetelmiä - alkoholipoliittiset rajoitukset tiedetään vaikuttaviksi, mutta niiden hyväksyttävyyys yhteiskunnassa ei ole varmaa

Esityksen tiivistelmä: mitä opimme asiantuntijoilta?

- Kuntien ept:n mahdollisuudet ovat monialaisen perustuksen vahvistamisessa ja toimien yhteen sovittamisessa (integraatio)
 - Kuntien ept:n uhkakuvat liittyvät resurssikysymyksiin, erityisesti koordinaattoreiden/ept-työntekijöiden tehtävien alasajoon
- ⇒ Kunnat tarvitsevat tukea ept:n aseman ja erityispiirteiden takaamisessa (mm. yhteys päihdepolitiikkaan, valvontaan ja elinkeinoyhteistyöhön)
- Vahva painopiste työn tietopohjan vahvistamisessa – kansalliset ohjelmat ja alueiden koordinaatio toivottavaa
 - Valtion normi- ja resurssiohjaukseen ei oikein luoteta

Esityksen tiivistelmä: mitä opimme asiantuntijoilta?

- Hyvä yhteistyö järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa tärkeää
- Päävastuu ja koordinaatio ept:stä kuuluu julkiselle vallalle, erityisesti kunnille
- Yksityisen vastuun korostamisessa ei hyvinvointiyhteiskunnassa tule mennä liian pitkälle
- Ehkäisevän päihdetyön arvostus edellyttää tietopohjan vahvistamista ja moralismin välttämistä

Kiitos huomiostanne!